

Увечері третього листопада дев'ятнадцятого року Мейдзі сімнадцятирічна панночка Акіко разом із своїм лисим батьком піднімалася сходами палацу Рокумейкан[49], де сьогодні мав відбутися бал. Обабіч широких, осяяних газовими світильниками сходів тяглися три ряди хризантем з величезними, ніби штучними, пелюстками: найдаальший – з червонястих, середній – з темно-жовтих і передній – із сніжно-білих разом творили величезний букет. А на верху сходів, у кінці цього квітчастого живоплоту, з танцювальної зали, як невимовне щасливе зітхання, потоком лилися веселі звуки оркестрової музики.

Акіко вже давно навчилася танцювати й говорити по-французькому. Але побувати на справжньому балу їй ще ні разу в житті не щастило. Оце поталанило сьогодні вперше. Тож і не дивно, що в кареті на кожну батькову спробу порозмовляти вона відбувалася лише неухильною відповіддю. Груді розпирало, стискало якесь бентежливе почуття радісної тривоги. По дорозі до палацу Рокумейкан панночка досадливо підводила очі, але навряд чи придивлялася до рідкого світла токійських вулиць, що пропливали мимо.

Та коли вона з батьком зайшла досередини палацу, то відчула, що тривоги наче й не було. На сходах вони наздогнали двох високих китайських урядовців. Опасисті китайці, відступивши набік, пропустили їх уперед і якимось приголомшено зиркнули на Акіко. Сьогоднішня Акіко – в темно-пурпуровому зграбному танцювальному платті, з елегантною блакитною стрічкою на голові, з духмяною трояндою в густому волоссі, – уособлюючи красу японської жінки в епоху Мейдзі, не могла не збентежити високих китайських урядовців з довгим, заплетеним у косицю волоссям. А тут ще й молодий японець у фраку, що квапливо спускався сходами, минаючи батька з донькою, зачудованим поглядом супроводив Акіко, а потім несамохіть поправив білу краватку і повз кустики хризантем помчав униз до виходу.

На другому поверсі біля дверей до танцювальної зали господар-граф з посивілими баками і графиня у строгій одежі епохи Луї XV врочисто зустрічали гостей. Акіко помітила, що навіть хитрувате обличчя графа, як той угледів її постать, на мить спалахнуло невинним захопленням. Приязний до людей батько, радісно всміхаючись, коротко відрекомендував доньку графові та його дружині. Серце панночки напереміну опановував то сором, то гордість. Водночас дівчина відчула, як в очах владної графині промайнула неприязнь.

У танцювальній залі теж буяли красою хризантеми. Повсюди серед ніжних пахощів безшумними хвилями коливалися віяла, квіти, мережива жінок, що ждали своїх кавалерів. Розлучившись з батьком, Акіко й собі змішалася з купкою розкішно вдягнутих дівчат. То все були однолітки в блакитнуватих і темно-пурпурових танцювальних платтях. Вони обступили Акіко й розщебеталися, як пташенята, вихваляючи її вроду й одержу.

Але тільки-но Акіко пристала до подруг, як тут де не взявся незнайомий французький морський офіцер. Він підійшов ближче й чемно по-японському, з опущеними руками, привітався. Акіко відчула, що зашарілася. Було ясно, що означає це привітання. А тому Акіко обернулася від дівчини в блакитному вбранні, якій передала віяло. І тої ж миті француз, з легкою усмішкою, по-японському, з чудним акцентом озвався до Акіко.

– Ви не відмовитеся потанцювати?

Незабаром Акіко вже танцювала з офіцером вальс "Блакитний Дунай". Офіцер був смаглявий, вродливий, з густими вусами. Ліва рука панночки в довгій рукавичці не сягала його плеча – Акіко була занадто низька коло свого кавалера. Але досвідчений офіцер, обхідливий і ввічливий, так майстерно вів у танці, що вони легесенько кружляли серед натовпу. І коли-не-коли ще й шептав на вухо компліменти французькою мовою.

Відповідаючи на ці слова сором'язливим усміхом, Акіко кидала погляд по залі довколо себе. За людським гойдливим морем, під пурпуровою крепдешиновою запоною з гербом імператорської родини, під китайським прапором із синім звивистим, пазуристим драконом, то веселим сріблом, то сумовитим золотом мигтіли хризантеми у вазах. Людське море, наче підхльостуване блискучою, кипучою, як шампанське, бурєю мелодій німецького оркестру, ні на хвилю не вщухало. Зустрічаючись з подругою у танці, Акіко квапилась радісно їй кивнути. Але це тривало не довго. Наступної миті замість подруги перед очима звідкись виринала, як метелик, інша пара.

І навіть тоді Акіко відчувала, що французький офіцер уважно слідкує за кожним її рухом. А це означало, що непривичаєний до Японії чужоземець виявляє неабияку цікавість до того, як вона запально танцює. "Невже оця вродлива панночка живе, як лялька, в бамбуковій оселі з паперовими стінами? І їсть рис тонкими металічними паличками з невеличкої, як долоня, розмальованої квітами чашки?" – в його очах, що світилися приязною усмішкою, здавалось, можна було прочитати й такі сумніви. А дівчину це й забавляло, і підохочувало. Тому-то, як офіцер зачудованими очима інколи зиркав під ноги, розкішні, з темно-пурпурової шкіри черевички легше, вільніше плили по ковзкій підлозі.

Невдовзі офіцер, помітивши, що мила, як кошенятко, панночка, здається, притомилася, дбайливо глянув їй в очі й спитав:

– Ще будемо танцювати?

– Non, merci [50], – затамувавши віддих, чітко відказала Акіко.

Не перестаючи вальсувати, крізь хвилі квітів і мережива офіцер просувався з Акіко до стіни, уквітчаної хризантемами в глеках. Після останнього оберту він чемно посадовив дівчинку на крісло, а сам, прибравши військової постави, випнувши груди, як і перше, щиро подякував за японським звичаєм.

А згодом, перетанцювавши і польку, і мазурку, під руку з французьким офіцером Акіко пройшла повз три ряди хризантем – білосніжних, жовтих і червонястих – і спустилася вниз у простору залу. Тут, серед безупинної метушні людей у фраках і білих піджаках, гори м'яса й питва в срібному й кришталевому посуді, вежі сандвічів і морозива, трикутні піраміди гранатів і фігів укривали кілька столів. Одну стіну, не вквітчану хризантемами, прикрашувала золотиста ґратка, майстерно зачлечана зеленим пагінням штучного винограду. Між листям лози симетрично, як у стільнику, куп очками звисали китиці фіолетового виноградного цвіту. Під тою стіною Акіко натрапила на свого лисого батька, що з сигарою в роті стояв у гурті якихось панів, своїх однолітків. Забачивши Акіко, він тільки вдоволено кивнув головою і, обернувшись до свого товариства, запахкав сигарою.

Разом з офіцером панночка підійшла до столу, й вони покуштували морозива. Акіко й тепер помітила, що очі кавалера від часу до часу перебігають по її руках, волоссю і блакитній стрічці на голові. Ясна річ, це її втішало. Але вмить у голові промайнуло суто жіноче недовір'я. І щоб дати це наздогад, проходячи мимо двох паній, очевидячки, німкень, з камеліями на оксамитових грудях, Акіко захоплено промовила:

– Європейки таки справді вродливі...

Зачувши ці слова, французький офіцер надивовижу серйозно кивнув головою:

– Японки теж вродливі. А надто такі, як ви...

– Та де вже там.

– Далєбі, я кажу не заради комплімента. Хоч зараз вас можна повезти до Парижа на бал. Усі були б просто приголомшені. Бо ви наче принцеса з картин Ватто[51].

Акіко не знала, хто такий Ватто. А тому привид прекрасного минулого – імлистий ліс, жебонливий водограй і в'януче листя винограду, – що його викликали слова офіцера, мусив тут же безслідно зчезнути. Але вельми кмітлива панночка, копирсаючи ложечкою в морозиві, не забула зачепитися за останню нагоду продовжити розмову:

– Я й сама хотіла б побувати на балу в Парижі.

– Чому ж бо ні? Адже бал у Парижі зовсім такий, як і тут, – офіцер оглянувся на людську юрбу, на хризантеми, що оточували їхній стіл. Раптом глибоко в очах його хлюпнулася іронічна посмішка і він, одклавши ложечку, наче сам до себе, докінчив: – І не тільки в Парижі. Бали всюди однакові.

Годину по тому, як і багато інших гостей, японських і закордонних, Акіко під руку з офіцером стояла на балконі просто неба. По той бік поруччя в широкому саду крізь химерне плетиво соснового верховіття просочувалося світло ліхтарів. У запаху опалого листя і моху, що разносився над садом у прохололому повітрі, відчувався подих сумовитої осені. А позаду, в танцювальній залі, під пурпуровою запоною з крепдешину, без угаву вирувало море квітів і мережива. Як і раніше, вихор оркестрової музики безперестанку хльоскав по цьому морю.

Ясна річ, і на балконі нічне повітря стрясав гамір і сміх. А коли в небі над соснами спалахував фейєрверк, з грудей усього товариства водночас зривався гомін, наче зойк переполоху. Акіко теж стояла тут і, як перше, безтурботно перекидалася словом-другим з приятельними дівчатами. Та невдовзі вона помітила, що французький офіцер, усе ще тримаючи її під руку, мовчки споглядає усіяне зірками небо над садом. Акіко чомусь здалося, що він сумує за батьківщиною. Атому, нишком зазираючи йому в очі, напівпустотливо запитала:

– Ви, мабуть, думаєте про рідний край?

Офіцер повернув усміхнені очі до Акіко, але, замість сказати "ні", похитав головою.

– А про що ж тоді?

– Спробуйте вгадати.

У ту хвилину людський натовп на балконі загомонів. Ніби змовившись, Акіко й французький офіцер замовкли і підвели очі в нічне небо, що тягарем висіло над садом. Саме тоді червоне й синє світло фейєрверка павучими ніжками сповзало по темряві й уже пригасало. Чомусь той спалах здався Акіко до щему в серці чарівним.

– Я думав про фейєрверк. Про фейєрверк, що так схожий на наше життя, – позираючи на Акіко, через якийсь час повчально мовив офіцер.

II

Осінь сьомого року Тайсьо[52]. Колишня Акіко, від'їжджаючи на дачу в Камакура², випадково опинилася в одному поїзді з молодим письменником, якого тільки з вигляду знала. Той юнак у подарунок своєму приятелеві в Камакура віз букет хризантем. Колишня Акіко – тепер уже пані Н., – поглядаючи на квіти, докладно розповіла йому про бал у палаці Рокумейкан. Молодий письменник із щирою увагою прослухав спогади з перших уст. Коли пані Н. скінчила оповідь, він тут же спитав:

– І ви не знаєте імені цього морського офіцера? На це пані Н. несподівано відказала:

– Чому ж не знаю? Його звали Жюльєн Біо[53].

– Значить, це був Лоті. Той П'єр Лоті, що написав роман "Панна Окіку".

Юнак був радісно збуджений. А пані Н., якимось здивовано позираючи юнакові в обличчя, тільки прошепотіла:

– Ні, не Лоті. То був Жюльєн Віо.